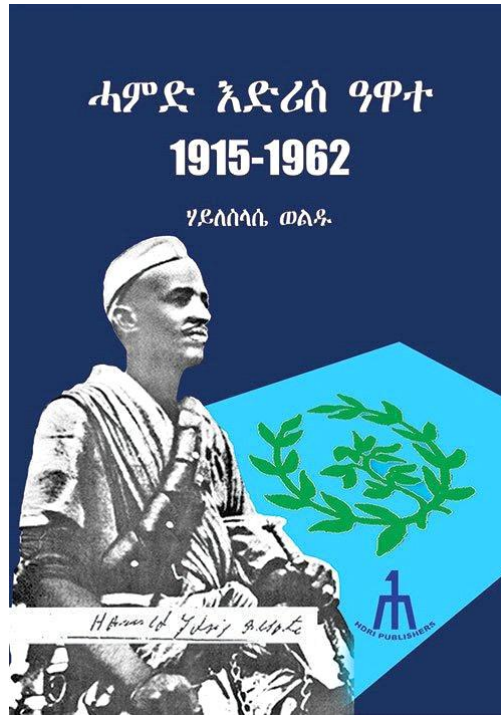

ሓምድ እድራስ ዓዋቱ

2

ጊኬትባይ፡ ሀይለሰላሴ ወልዱ
መተርጅማይት፡ ዓሸ ዑሰማን
ኤረትሮፖ ሓዳስ

ሰነት 1941 ሕኩመት ጥልያን አክተመት፡ ኤረትሮፖ ሐን እዳረት እንግሊዝ ትትመቃረሕ እት ህሌት፡ እድራስ ዓዋቱ (አቡሁ እግል ሓምድ) ምን ሸመቱ ኢትከረ። እብ አፍ አትናያት እንዴ ገብአ እግሉ ክም በዲሩ ሸቅሉ እግል ለአተላላፊ ተሐበረዩ። ምናተ ሰበት ዐበ ወሸፍትነት ሰበት ገርገረት ግውርነት ሓምድ ወልዱ ሐዘ። “ዐድከ አቤከ ሚ አነ ሕጉዝ ዲብ አነ ዲብ ረአስ ፈረስ ሸኒን ትርኤክ ነዐ ርድአኒ።” እት ልብል ዶልክ ልኡክ ምሮት ነድእ እቱ ዐለ።

ሓምድ ለለአይክ ክም በዘሐ እቱ፡ ፊነ አቡሁ እግል ኢልጥለም እሲቱ ተረግ እንዴ አበለ ዲብ ብያኩንዲ ትከምከመ። ክም መጽኡ፡ ኢክመ እለ ፈርሀ፡ ክሉ ክም በዲር ጸንሐዩ። እኪት ወሓጅት ጅዲደት ኢረአ። ሐቆ እለ እሲቱ እንዴ ሐድገ ማጽእ ሰበት ዐለ ተዐሰ። ከ “እተዩ ህለው ለዘምተውኒ ወቀትለውኒ ትብሎም ለዐልክ?” ዲብ ልብል ዲብ አቡሁ ጩጭ ቤለ። “ሸፈቲት ክም መሓዝ ሚዘሩ፡ አምዕል ሐቱ እግል ትርአዮምቱ” እት ልብል እድራስ እብ ቅሩታዩ በልሰ ዲቡ። “ብዕድ ሐቆ ተሃገ እንዴ ሐድገዩ ኢልግረብ ፈርሀ ከእበ ክእነ ቤለ።” ልብል ዐብደለ ጣሀ ለልትበሀል እግል እድራስ ቅሩቡ።

እድራስ ሰልጠቱ ምነ እግል ኢልትከሬ ዲብ አካን ለልትሐረኮ ዐሳክር እንግሊዝ ሐቆ መጽአው ለዐል ወተሐት ልብል። ለእለ ወዴ እግሎም ትትቀዌ እቱ። እንዴ ሐርደ ህዩ ሰኒ ልትሐደሮም። ውላድ እንግሊዝ ህዩ እንዴ ፈርሐው፡ እግሉ ወለመሱሉ እግል ልክሰቡ፡ ሰከር፡ በሰከዊት ውብዕድ ለሀዩቦም። ሓምድ እለ ጠባዬዕ እለ ልቡ ኢከረዩ። አቡሁ እግል ብዕዳም ዲብ ልዳነን እግል

ልንበር ኢረድ። እንግሊዝ ወድወ ለዐለው አትቀላዋዋም ናይ ጀሳሰት መሰል ዲቡ። እንግሊዝ ሐቆ አቴት ክለ ለሓለት ለዶል ለሀ ትበሽከለት! ሰላም አለቡ። ንዛም አለቡ! ሓምድ እግል ልትከበቡም ወልትሐድሮም ኢኮን ረአዮቶም አቡ። ኖሱ ሸማሎም እግል ልክብሁ ኢሐዘ።

አምዕል ሐቴ ምን አሰመረ ለትብገሰ ኮሎኔል እንግሊዝ። ጸዓዲ ለብእቶም 100 ለገብአ ዐሳክር አሰሩ ዲብ ገብአ። ብያኪንዲ አተ። ክ'መ ልሙድ ዐድ ትከበተቶም ወእንዴ ዓረፈው ሰደ ብጋሱቶም። ኮሎኔል እግል እድሪስ እንዴ ነቅመዮ። “ዲብ ቀበት ሰሰ አምዕል እሊ ድዋር እንዴ ገንሐነ እግል ንምጸእ ቱ። እብለ እግል ነአቅብል ሰበት ቱ። 20 ረአስ ሐ ሕራድ አዳሌ እነ” እንዴ ቤለ አማውር ሀበዮ። ክለ እግል ልብልዕዋቱ ወለ እንዴ ነሰአወ እግል ሊጊሶ ረቢሆም ደልዮም።

እድሪስ ለተሀበዮ አማውር እንዴ ትከበተ እምበል ጎማት ናዩ ወናይለ ውላድለ ዐዱ ሐ እግል ልከምክም ትባደረ። አምዕለ ዋጁብ ዶል ቀርበት ላኪን ሓምድ ትቃወመዮ። “ምን ድቡራም ወእምበል ምራዶም! ኢትገብእ። ወለ ምን ናይከ ሐቴ ወአት ተሀይብ ኢተሐይስ እከ!” ቤለዩ ሓርቅ ዲብ እንቱ።

እድሪስ ምሰሉ ሕኔት ልትፋሀም ሕሰሩ ኢወደ። እብለ ሓምድ እንዴ ትቀጸቡ። እግል ሰልፍ ኢነት ምሰል አቡሁ ትበአሰ። “እንተ ዐቅል አለብከ። ምን እንዴ ገብአው ቶም እሎም ከለዐል ወተሐት ትብል እግሎም ለሀሌከ። ኖስከ ለአምጸካሁ ሰብብ ቱ ለእሰሩክ ወልቅተሉክ እነ ኢከሰኒ” እንዴ ቤለ ዐዩረዩ ከጌሰ። ለዐለ ንዋይ ቢያኩንዲም ኢሐድገዩ እብ ተሰቶ ወኖሱ እንዴ ነሰአዩ ተኸላምባ ለደደ።

ሰካንለ ድጌ ሚ ክም ለአመሰምሶ ቀወውካ እብ ሸቀላት ዲብ ሓለት ገብአው። ለዶል ለሀ። እሊ ለዳገመ ዐብድለ ጣሀ። ሐቴ ፍክረት ምን ኢለአመጽኦ። ምን አመረ ሓምድ ዔቡ ወፈግረት። ለፍክረት ክእነ ዐለት። እድሪስ እት ሳድሰለ አምዕል ምሰል ሐዳም አንፋር ልትሐበዕ። ዐብደለ ጣሀ ኖሱ ህዩ ዲብ ዐድ እንዴ ጸንሐ። ለኮሎኔል ክም መጽኦ። “እድሪስ ሐ እግል ለአምጽኦ እግልከ ሸንከት ጋሽ ጌሰ። ልርከብ ወልሕገል አሰክ እለ አምራመ ህሌነ አለቡ!” እንዴ ቤለ እግል ለአመሰምሰ። ዐድ እብለ ትዋፈቀ። ዲብ አምዕለ ዋጁብ እድሪስ ተሐብዐ። ኮሎኔል ህዩ መጽኦ። ለመሰምስ ሐሰት ህዩ ትቀደመ።

“ዴሼ ሰገ እግል ልብለዕ ወኢአቤኮ። ሻፍጋም ሰበት ህሌነ ላኪን ምን ተርፍመ ምሸክለት ኢኮን። አዜ ህዩ እድሪስ እግልነ ዲብ ለአንጎጌ አርድ ኢልምሴ ዲቡ ቅሩብ ሀለ ምን ገብእ ትላከው” ቤለ ኮሎኔል። ብሰርለ ዐድ እንዴ ኢደሌ።

እተ ዶሉ እድሪስ ትላከው ከመጽኦ። ለትሀዩቡቱ አማነት ሰበት ዩአትመመ ፈርሀ ከሳምሐኒ ቤለ። ለኮሎኔል እግል ልትረዩሕ እንዴ ቤለ ሐቴ ምን ሓምድ ታርፈት ለዐለት ወአት ሐንኪሸት እብ እጋለ ትበርዐ እግሉ። ኢክመ ፈርሀዩ! ኮሎኔል ወለሐቴ ኢበለ። አክል አክል ኮሎኔል ወዐሳክሩ ለወአት እንዴ ሐርደው በልዐወ ወለ እጋል ሐድገወ ከገበዮም ጨርመው።

ሓምድ ለእብ ቀሱብ ና

ሰአ ዐለ ሐ እንዴ ነሰአ። ዲብ ተኸላምብ ሰለሰ ወሬሕ ወደ። እብለ ሰካን ብያኩንዲ ወዐዱ እምበል ሐሊብ ወሐሳስ እግል ልንበር ሰበት ኢቀድረው። ዶልከ ተከዜ ዲብ ልትዐደው ለንዋይ እግል ልብለሱ እቶም ተሐሰበው። ምን እግል ልስምዖም እዘን ጽምት ሀበዮም ከከልአዮም ቱ። ከሉ ፈድል። ዐብደለ ጣሃ ቱ። ለብሰር ለአመጽኦም ህቱቱ። ሓምድ እንዴ ተሃገ ለለአሰሚዕመ ህቱ ገብአ። እንዴ ጌሰዩ አንስ ወአጀኒት እብ ሐር ቀተልከ ክም ቤለዩ። ሓምድ ብያኩንዲ እግል ለአቅብል ሰኒ ቤለ።

መውዕለት ንዋዮም ዲብ ለአበልዎ አስክ ብያኩንዲ ገዘዘው። ሓምድ ህዬ፣ ረድሞም ቅሩቦም እንዴት ገብአ አሰርም ገብእ ዐለ። ዲብ ገበዮም፣ ስድፈት እብ ባካት ልትሐረኮ ለጸንሐው ሱዳንዩን ዐሳክር እንግሊዝ። ዲብ ሰብ ንዋይ መጽአው። መንበረት ዐስከርተ ኢኮን፣ ገሌ ምኖም ለመውዕለት እንዴት አትፋርሀው ዐጣል ሐልበው። ክእን ዲብ ወዱ ለረአዮም ዐብደለ (ሐሁ ንኡሽ እግል ሓምድ፣ ግረ እንዴት አቅበለ ሓምድ አሰአለ። ምን በዲሩመ እንግሊዝ ኢፈትዮ ኢኮን፣ እለ ለረክበ መሰለዩ ምን ረድም ጠልገት ምን ለክፈ ኦሮት ምኖም ሆንፈ ከመተረካቱ ትቀዌት።

መሰአለት እት ተአኬ ጌሰት። ሰካን ቢያኩንዲ “ቁትላይ አምጽኦ አውመ ቁትለት ግብአ” ትበሀለው። ዲብ ምሽክለት ትከረው። ሰልፍ ለእለ ወዱ ቀወው። ሐር ላኪን ለእቡ ፈግሮ በሰር ባሰረው። መዐደይ ሴቲት ለሀለ ዐጣል ናይ ወልቃይት ቱ። ለማይት እቱ ሐቆ ጸንሐ። መስኩልዮት ለረፍዮ ወልቃይት ቶም ዲኢኮን ሕነ ኢኮን” እንዴት ቤለው፣ ከአመስመሰው። እብሊ እንግሊዝ አምነቶም ከቀድዮት ተመት። ሓምድ አዜመ ካልእ ዶል ጀሪመቱ ትሰተረት።

ሓምድ ሐቆ ኢትአመርኮ እብ ሰላም ነቢር ለሐዩሰኒ ኢቤለ! “እብው ወፍተው አነ ወእንግሊዝ ምስል ይእነብር። ምድርን ምድር እቡሆም ኢኮን ወምድር እሞም! እለ ምድርናቱ። እንግሊዝ ወዐሳክረ ክም ሺዶብ እግል ልትባተኮ ቦም”። እንዴት ቤለ እቢሁ አድሐ ጸዕደ ወደዩ።

ዲብ አውቴት - አባላናዩ ባካት አንቶሬ፣ አምዕል ሐቱ ዐዱ ሀደምደሚ ቱ ዐ-ሰማን ለልቡሉ ትግራታይ በዐል ንዋይ፣ እብ ሸፈቲት ኩናመ ትቀተለ ወንዋዩ ትዘመተ። ገሌ አቃርብለ ሞተ እግል እድሪስ አሰአለው። ብዕዳም ህዬ አንቶሬ እንዴት ጌሰው እግል ምን አቁርደት አስክ ሴቲት ለሐክም ለዐለ ናይ እግንሊዝ ኮሚሳርያቶ እቱ ሸከው። ኮሚሳርያቶ፣ ሰሙ እብ ዋድሕ ምንመ ኢትትአመር ዴሺድ ለልትበሀል ቱ። ሸዕብለ ባካት ላኪን ሚሰተር ደውደው ልብሉ ዐለ።

ለመውዲ ዶል በጽሐዮም እድሪስ ለሐርስ ዐለ። ሓምድ ህዬ ልባሱ ለሐጽብ። ክልኢቶም ትብገሰው። ሐር ላኪን ሓምድ እግል አቡሁ፣ “እንተ ጸንሕ አነ እገይሰ” ቤለዩ። ምስል ብዘሓም ሰብ ሰለሕ ዐሰር ኦሮ ዲብ እንቶም እግል ልርድኦ ጌሰው። ቀደሞም ለመጽኦ የዐለ። ለነፈር ለትቀተለ ዲብ አካን እተ በጽሐው ከለግናዘት ቀብረው። ሚሰተር ደውደው እብ ጀሀቱ ለሸክወት ሰምዐ ከብዘሓም ዐሳክር እንዴት መርሐ ተሐረከ። ዲብ ገበዮም ተለቸ ቢንዳምር ረክበው። ለግናዘት ከረ ሓምድ እንዴት ቀብረው ክም ሐልፈው አሰአለዎም። ዲብ ወክድ ለሀይ ሓምድ ልግበእ ወሚሰተር ደውደው እግል ልርድኦ ልትሐረኮ ክም ዐለው ሕድ ዳልያም የዐለው። ኮሚሳርያቶ ዲብ ፈትሽ ወታይን፣ ክልኦት ምን መጅሙዐት ሓምድ ቦኮ ወበኪት ለልትበሀሎ ረክበው። እሎም ግረ ሓምድ ለተርፈው ቶም። ዲብ ገጸም ለቀትለው ነለት፣ አመተ እግል ሊደው ቱ ለአማም። ቦኮ ኢትረከቤ፣ ወጃሌ ለዐለ በኪት ትጸበጠ። ልፍቱ ወልእቤ ዲብ ሓምድ ለዐለ እተ አካን መርሐ።

ለወክድ ለሀይ ሐጋይ ትክኦትን ዐለ። ሐቆ ወሬሕ ናይለ ጀራ ቱ ዝላም ለመጽኦት። ኦሮትክ እብ ጀሀቱ ዲብ አበላናዩ አካን እብ ዘራሀ ክም በጽሐው፣ ክልኢቶም ምን ቅብላት ሕድ ረአው። ሓምድ ሻፍግ ዲብ እንቱ ሰልሐ ዐመረ ከእግል ልልከፍ ዲብ ፈጥን፣ ኦሮት ምን መልሀያሙ ሐሰን ደምባይ፣ “ትገሴ ሕኩመት ተ!” እንዴት ቤለ እብ እዴሁ ኩብ አበለዩ።

ደውደውመ ክም ሓምድ እግል ልልከፍ ዱሉይ ሰበት ዐለ፣ ህቱመ ኦሮት ምን ዐሳክሩ፣ ዐ-ሰማን ሙሰ መንሱር ልግበእ ወመሐመድ ዐ-ሰማን ለልትበሀል ሻውሽ (ሰርጌንቲ)፣ “ ሬድኦት ቶም፣ ትገሴ ኢትልከፍ “ ቤለዩ። ለእለ ወደ እንዴት ወደ ክም በጥር ወደዩ። “ጎማቹ ስመዕ፣ ግምሽ ደምን ምን ልትክዔ ከሳር ተ። ሓምድ እብ አማንመ መውዲ እንዴት ሰምዐ ለመጽኦ በዐል ደሐንቱ። ሐቱ ትብሉ ሐቆ ኢገብአከ ጸንሕ እብ ሰላም እንዴት ትላኬኮ እግል አምጽኦካቱ እቀድር።” መሰደሱ ወባሩደቱ ዲብ ምድር እንዴት ከረ፣ ዲብ ሓምድ ጌሰ።

ሓምድ እግል ሻውሽ ዲብ ልትሐረክ ረአዩ፡ “ብጠር!” ለልብል አዋምር ሓለፈ። እግል ኢልትሐረክ ሐዘረዩ። ሻውሽ ኢፈርሀ፡ እለ ወዳክ ዲኢኮን እግል እብጠር ኢኮን፡ ስለሕዬ እንዴ ከሬኮ ዶል እመጽአክ እብ ሰላም እግል ትትከብተኒ ብክ እንዴ ቤለ መጽአዩ ከእንዴ አትሓለዩ አትሀድአዩ። ክሎም እግል ራድኢት ሰበት መጽአው፡ ሚ እግል ልግበእ ክም ለሐይሰ እግል ልትፋሀም ወልሀደጎ ምስል ሚሰተር ደውደው ክም ለአምሐብር ወደ።

ደውደው ለተርፈው መጅሙዐት ሓምድ እንዴ አትላከዮም እግል ክሎም ሻሂ ወበስከዊት እቡ ተሐደረዮም። ከእንዴ ዓረፈው ዲብ ባኩ ክም ልትገሰው ወደ። ቀበዮም፡ እብ ሐሰት እግል ሓምድ፡ “ምስልጎ ሐቆ ተዐስከርክ ርትቡት ሻውሽ እግል ሀበካቱ!” ለብዕዳምመ ምስልጎ ሐቆ ተዐስከረው፡ ለሐሰ ስለሕ እግል ሀበኩም እቀድር!” ዲብ ልብል፡ እግል ልኤንኖም አንበተ። ዲብ ደንጎበ ህዩ፡ ዲብ ሐን መራቀብት ዐሳክሩ እንዴ አተዮም ሰልሐም ክም ከሩ ወደ። ክሎም እዳህም ክም ሀበው፡ እግል ሓምድ “መን ሰምሐ እክ ከእግል ትርደእ መጽአክ? ሕናቱ ሕኩመት ወለእንተ?” ዲብ ልብል ዐየረዩ ወሀገጊ ቅብብ ተሃገዩ።

ሰምዑ ኢረክበ ዲኢኮን ሻውሽ እበ መዋዲቱ ሐርቀ ከ “አፎ አማኑት ጠለምክ? ሓምድ በዐል ደሐን ቱ” ቤለዩ እግል ደውደው። ህቱ ላቱኒ ሴመ ዐጅቡቱ አለቡ! ምን እዳህም ለሀበው ሐሰን (ሐሁ እግል ዑስማን ሎንጊ) ለብእቶም ስስ ነፈር ወለትሰለበ ልሰዕ ዲብ ሰጅን አንቶሬ እንዴ ነድአዮም፡ ሓምድ ወሐሰን ደምባይ ወሳልሳዮም ጃሌ ምስሉ ክም ጸንሐ ወደ።

ግራሁ ደውደው ወጅማዐቱ ዲበ እግሉ መጽአው ጋር አተው። አሰር ቁትላት ሸፍተ ዲብ ተሉ ጌሰው። ሐቆ አዝሀር ቱ ለዐለ፡ ዲብ ማይሸግሊ-ልዓል ሰገ እንዴ ማደው ዲብ በልዎ ረክበዎም። ዋለግ ለክፈው እቶም። ምናተ እምበል ኦሮ እግሩ እንዴ ትዘበጠ ለትገሰ ክሎም ሀርበው። ለጅርሕ ዐለ ክም ጸብጠው፡ ዲብ በቀል እንዴ ጸዐነው እግሉ ጽቡዋ ሐሰን ደምባይ ዲብ አካን ሸንኪት እግል ለአብጽሐ ወልዕቀቡ አዋምር እንዴ ሀበው ታዮኖቶም አተላለው።

ሓምድ ለአምዕል ለሀ እግል ራድኢት ሰበት ሰዐ ወለ ምንመ ትጸበጠ ጀሪመት እተ ለካርዩ ዐገብ ኢወደ። ሰኣል ክልኤ ጀሪመት ዐለዩ እግሉ። እምበለ ሳትራሙ ለዐለው ውላድ ዐድ ሕኩመት ተአምረን የዐለት። እለ እንዴ ደምን ትጸበጥኮ እንዴ ቤለ ኤማኑ ኢትሰለበ። ልትሃጀክ ወትመስሉ ልትሃጌ ዐለ።

ዘብዋ ክም አንበተ ገድም፡ ኖሱ ሚሰተር ደውደው ለናዩ አቡ ዐሸረ (ጓንዴ) ወዐሰር ጠልገቱ እግል ሓምድ ሀበዩ። ከ “እንተ አካን ወሀግያለ ሸፈቲት ተአምረ” እንዴ ቤለ ዲበ ህጃም እግል ልሻርክ ሐበረዩ።

ሓምድ ለበክት እግል ልሕለፉ ኢሐዘ። እምበል ጎማት ለመንዱቅ ነስአዩ ከአሩህ ገብአ። ረአሰለ ደብር እንዴ ፈግረ ክም ሬመ፡ መንዱቁ እንዴ ዐመረ፡ እግል ደውደው፡ “ነዐ እንዴ አትሀመልከኒ እግል ትሰጅኒ፡ ነዐ ስለሕክ ንሰኡ አዜ ነዐ!” ቤለዩ። ደውደው እብ ድንጋጽ በራይድ ገብአ። እብ መሰደሰ እግል ኢልዝበጡ ኢለዐሬ እቡ፡ ሐሬመ ህዩ ጨበል እግል ኢሊደዩ ፈርሀ። እግል ኦሮት ምስሉ ለዐለ ዐስከሪ እግል ልልከፍ እቱ አማውር ሀበዩ። ለሀይመ እብ ድንጋጽ ግንዳይ ጋብእ ሰበት ዐለ፡ ሓምድ ጓንዴሁ እንዴ ነስአ ገርቡ።

ሓምድ እግል ሐሰን ደምባይ እግል ልሕደጉ ሰበት ኢሐዘ። እንዴ አቅበለ ዲቡ፡ “እለ ጅርሕ ሕደጉ” ያለ ክብ በል እኑ። “አዩ እግል ኒጊሰ?” ቤለ ከትሰአለ ለፍክረቱ እንዴ ትቃወመ፡ “ ሰላሕ ሰኒ ራክብ ሀሌኮ” ዲበ ትትወጤ እነ ክብ በል እኑ። “አነ ላቱ ይእገደሱ።

ውላጄ ምን እግል ለግብድም እዩ። ሐቴ ዶል ሐቆ ግሰኩ፣ ዐጄ እንዴ አቅበልኩ እብ ሰላም እግል እንበር ይእቀድር” በልሰ ሐሰን።

እብለ ትፈናተው፣ ሓምድ ላኪን ብያኩንዲ አተ፣ ከእግል ዋልዳዩ፣ “መንዱቅዬ ደውደው ነስአዩ ምንዩ። አነ ህዩ መንዱቁ ሰበት ነስአኩ ምኑ፣ እዩ ክም ኢረክበው እክ እግል ኢልጽበጦ ክበል እኑ፣ እብሊ ተክዜ እት አርድ ሐበሽ እግል ዐዴክ” ቤለዩ። ምናተ እድሪሰ ሰኒ ኢቤለ። እብለ እግል ዐዱ ወአቃርቡ “ምን ዮም ወሐር ገበዩ ኖሼ አምረ። ርኤናሁ ወእብለ ሀለ ሰምዐነ ኢቲበሎ” እለ እንዴ ቤለ ትሳርሐ ምኖም ከወልቃይት ተዐደ። ወእባሁ ዲበ ትርድት ለዐለት ሸፍትነት አተ።